

PROJECTE D'ENJARDINAMENT
DEL PATI INTERIOR DE L'ANTIC HOSPITAL MILITAR DE L'ILLA DEL REI
(MAÓ, MENORCA)

Introducció

Aquesta proposta d'enjardinament té com a objectiu omplir de vegetació algunes de les pasteretes que constitueixen el pati interior de l'antic hospital militar de l'Illa del Rei.

El projecte consisteix només en la selecció de planta i la distribució d'aquesta dins els espais de cultiu disponibles que queden delimitats per voreres de pedra (pasteretes) i on suposadament des dels primers moments ja es va fer algun tipus de cultiu vegetal.

La selecció de les plantes s'han fet tenint en compte diferents consideracions o criteris. Com qualsevol jardí se suposa que ha de complir mínimament una funció ornamental, açò és, que les plantes escollides i la seva disposició o ordenació formen un conjunt agradable a la vista de les persones. Atès que la diversitat de gusts estètics de les persones és pràcticament infinit mai és possible que un element qualsevol sigui agradable al ulls de tothom, però es poden cercar combinacions que en part o en el tot siguin més agradables o neutres a una majoria de persones. Amb aquest objectiu s'ha procurat seleccionar plantes amb diferents valors estètics, des de textures i colors de vegetació, passant pels hàbits de creixement i fins a les floracions.

La ubicació de l'àmbit d'actuació i el seu context històric tampoc es poden obviar en aquest cas. Per una banda, al ser el jardí d'un centre dedicat històricament a la medicina s'han seleccionat les plantes tenint en compte les seves propietats curatives o nutricionals, però també s'han considerat algunes caracteritzades per la seva utilitat com a matèries primeres, no debades, fins no fa molt, l'autosuficiència en recursos naturals era també una aspecte fonamental en la vida quotidiana de l'illa.

Si un territori com Menorca, per la seva condició d'insular, és sensible i fràgil a certes amenaces com ara la introducció d'espècies invasores o al consum desmesurat de recursos naturals, a l'Illa del Rei, per ser una illa encara molt més reduïda, els efectes negatius d'amenaces i alteracions, de vegades aparentment banals, encara poden ser de major magnitud. En aquest sentit no hi ha que oblidar que a l'illa i viu una de les subespècies endèmiques de la sargantana gimnèsica *Podarcis lilfordii*. Així les coses, la selecció de les plantes també s'ha fet considerant factors limitants com ara el seu potencial invasor.

A més de ser un recurs ornamental, els jardins, entesos aquí més com una col·lecció de plantes, també poden ser un element amb funcions pràctiques. En l'elaboració d'aquesta proposta s'han considerat dos aspectes del seu possible valor pràctic: que pugui ser un recurs didàctic per amplis sectors de la societat i que també pugui tenir un interès per a la conservació de la flora autòctona. En el primer cas tant la selecció de les plantes com la seva disposició poden servir tant per aprendre la seva utilitat en diferents aplicacions (medicina, nutrició, indústria, etc.), com també per conèixer millor com es classifiquen segons la seva morfologia.

El cultiu de plantes amenaçades ex situ és prou vegades una eina fonamental per a la seva conservació a llarg termini, és per açò que algunes de les espècies seleccionades a més de complir altre criteris també s'han de situar en aquest objectiu. Aquesta important funció només serà vertaderament útil si prèviament es compleixen una sèrie de protocols pel que fa a l'origen del material vegetal i la diversitat genètica que representa.

Qualsevol jardí té unes necessitats de manteniment, no poques vegades són els costos associats a la seva conservació la causa que un projecte de jardí mai s'arribi a consolidar en el temps. Amb aquests arguments, la selecció i distribució de les plantes s'ha fet també de manera que les posteriors necessitats de manteniment siguin baixes, tant en el consum de recursos materials com en la dedicació de temps.

Descripció de l'espai i situació actuals

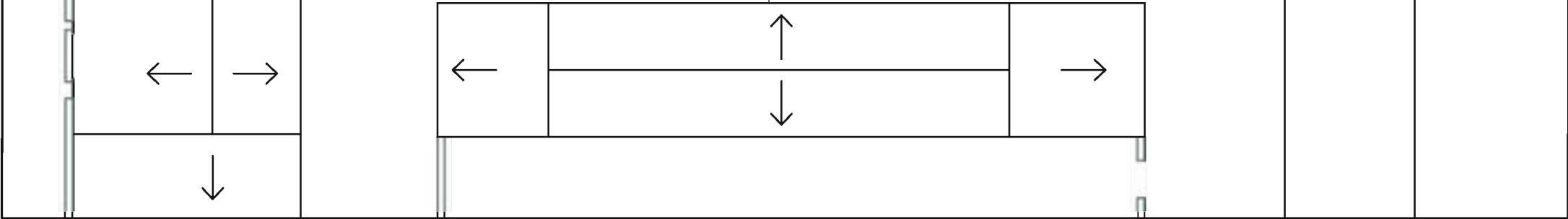
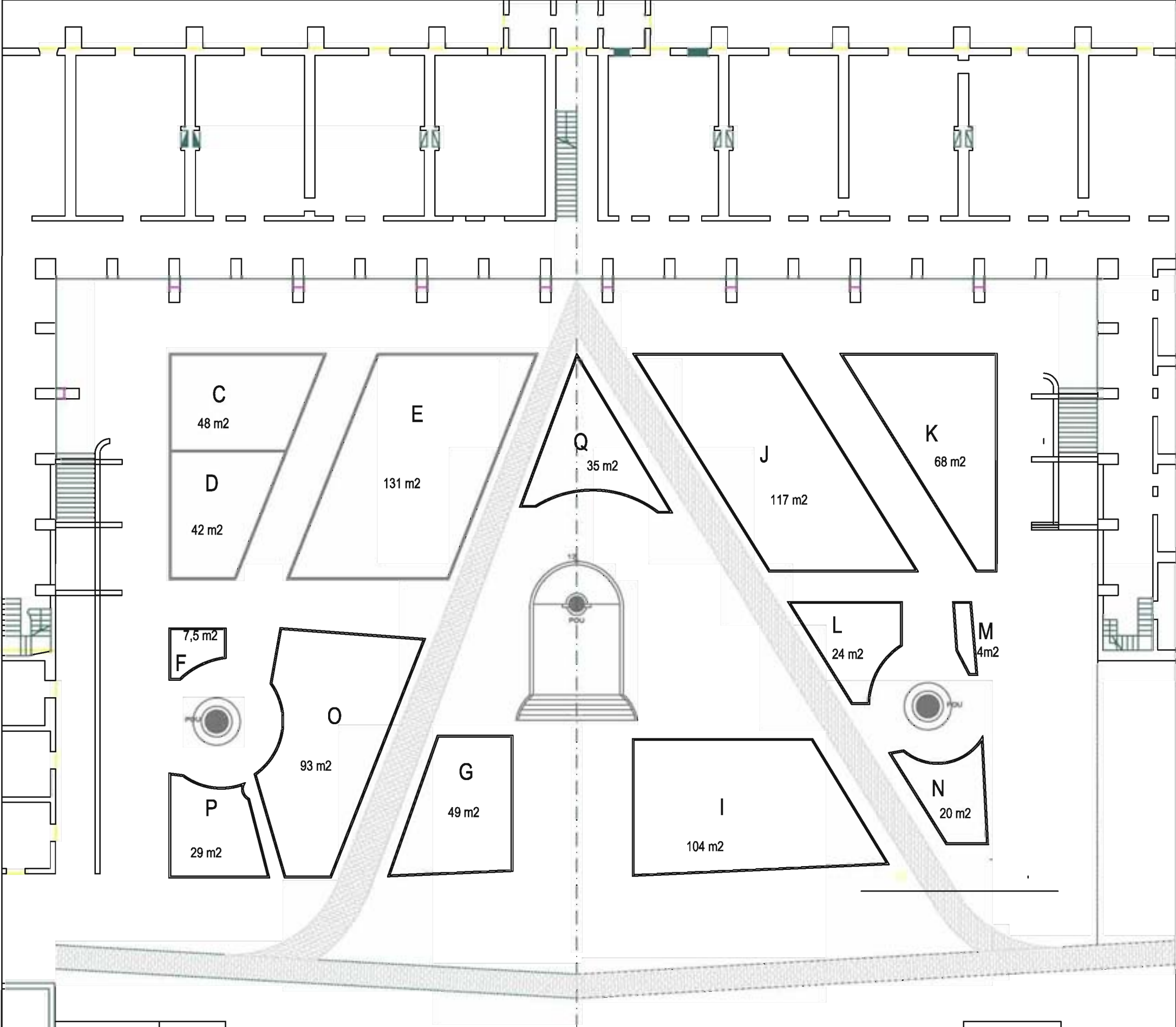
L'espai on se situa aquesta proposta é el pati interior de l'antic hospital militar de l'Illa del Rei. És un zona rectangular envoltada per l'edifici principal en tres de les seves bandes, mentre que una d'elles (oriental) queda delimitada per un espai més obert i unes construccions més baixes situades a major distància.

Dins aquest espai es poden delimitar amb facilitat tres zones a partir dels camins principals que condueixen de l'exterior cap a la part central de l'edifici principal (**plànol 1**). Dins aquestes zones es disposen les pasteretes o parterres de forma geomètrica i desiguals entre ells tant pel que fa a la forma com per les seves dimensions. La delimitació de les pasteretes serveix a la vegada per definir un entramat de carreranyes de diferents mides i formes, així com l'espai per altres elements útils com els colls de les cisternes.

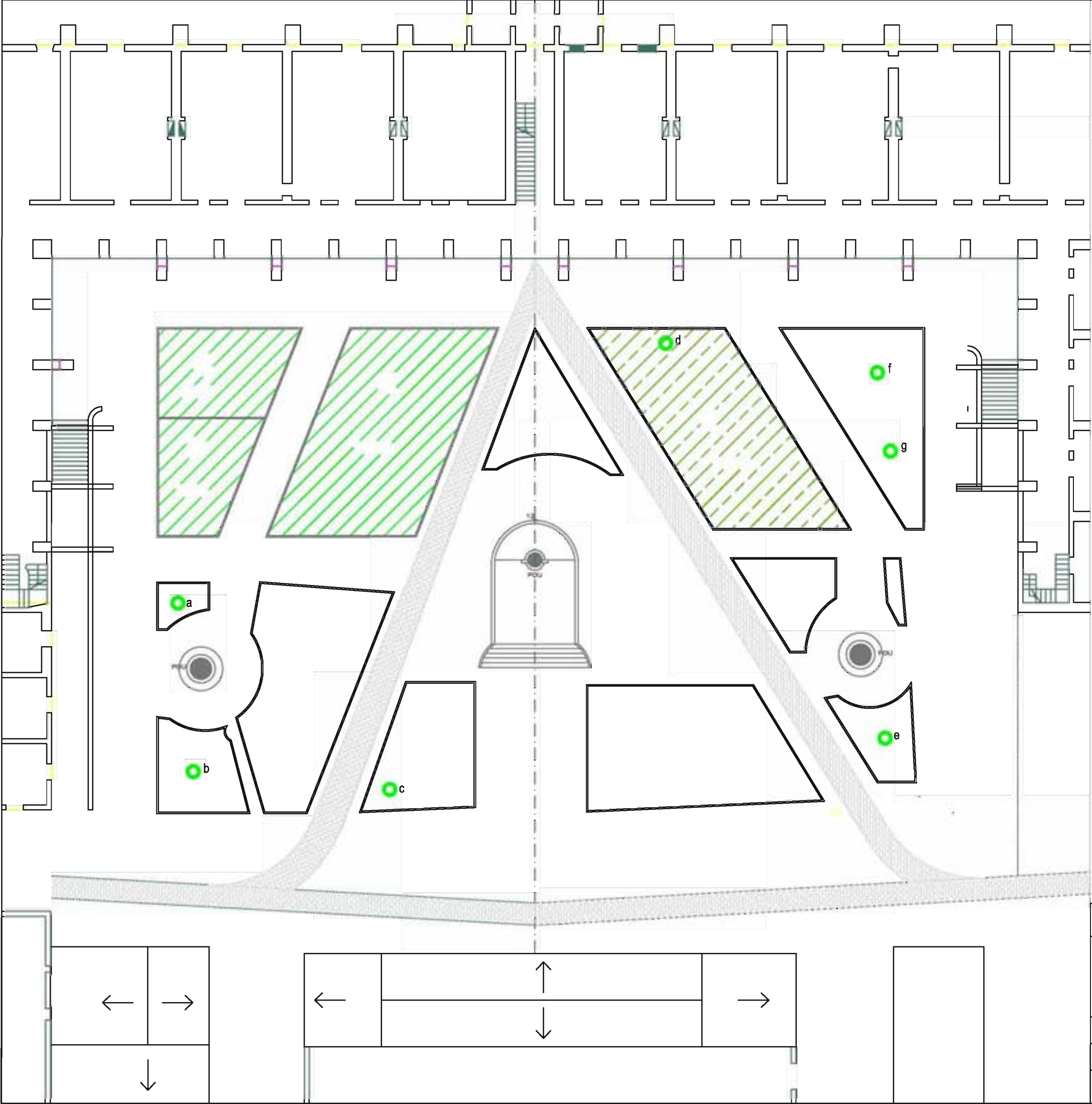
Algunes d'aquestes pasteretes (C, D i E) van ser objecte d'una primera actuació d'enjardinament amb plantes de propietats medicinals, mentre que una altra (J) conté una plantació de camamil·la de Menorca (*Santolina chamaecyparissus* subsp. *magonica*) que es fa servir per recol·lectar les inflorescències passades com a planta medicinal. A aquestes plantacions existents també s'hi han d'afegir altres elements vegetals formats per individus aïllats que procedeixen de plantes que preexistents que es van deixar durant la neteja o bé plantacions més recents. Tot aquest conjunt de plantacions i plantes aïllades es poden veure localitzades en el **plànol 2**.

Pel que fa a les característiques de l'espai pel cultiu de plantes. La seva orientació va que estigui moderadament protegit de la tramuntana i que a la vegada algunes part siguin lleugerament ombrívols a causa de l'ombra projectada per l'edifici principal. El fet que des d'antic s'hagi emprat com espai de cultiu i que durant molts d'anys hagi estat coberta per una espessa vegetació, també ha afavorit la presència d'una terra cultiu fèrtil amb un contingut elevat amb matèria orgànica.

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		1	Codi pasteretes i superfícies
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:250	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Plantació existent de plantes variades

Cultiu de Santolina magonica

- a Buxus balearica
- b Punica granatum (cfr.)
- c Pistacia lentiscus
- d Malus x hybrida
- e Punica granatum
- f Larusu nobilis (cfr.)
- g Pistacia lentiscus (cfr.)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		2	Zones plantades i elements vegetals existents
Adreça: C/ Bajolf, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:250	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax: .			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Elements singulars

La concepció del disseny d'un jardí, des de la delimitació de la seva extensió fins a la selecció de la planta de dimensions més reduïdes, és sempre un procés subjectiu dels responsables del seu disseny. Tanmateix, també és cert que és possible establir algunes normes o pautes que el facin més agradable estèticament, o bé s'han de tenir en compte alguns criteris o condicionants que estiguin d'acord amb els objectius que es volen assolir o que, per exemple, venguin marcats per l'entorn o se situa.

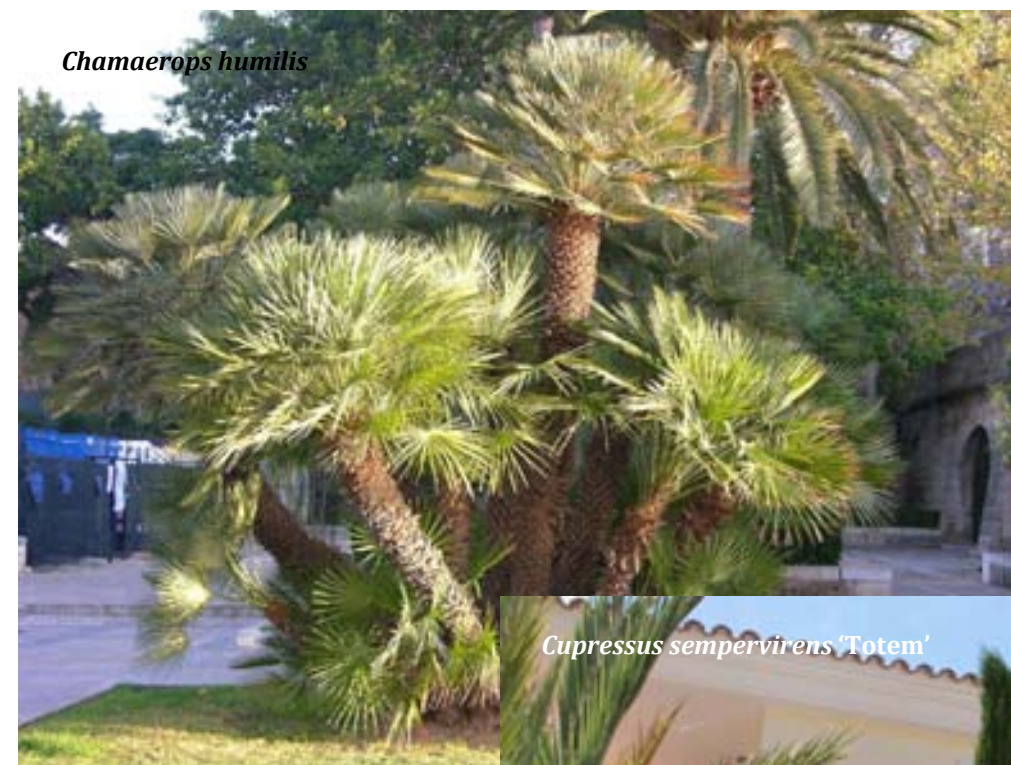
Un dels recursos més habituals en el disseny de jardins és la ubicació estratègica de certes plantes que han d'ajudar a donar volum o “moviment” al conjunt del disseny. Per dir-h' d'una altra manera són elements vegetals que tenen la funció de “rompre” la monotonia que es pugui generar a causa de l'ús predominant d'un tipus de planta o forma de creixement, com per exemple els arbusts. Així aquestes plantes seran d'un forma de creixement prou diferent (per exemple arbres) o bé tindran una arquitectura que contrasti (per exemple palmiformes o plantes amb un hàbit columnar).

En aquesta proposta s'aprofiten dues circumstàncies o característiques per seleccionar i situar alguns d'aquests elements vegetals singulars. Per una banda la clara distribució de l'espai a enjardinar en pasteretes i per l'altra la preexistència d'algunes plantes que ja es poden considerar de singulars (**plànol 2**) com són alguns individus de *Pistacia lentiscus* (mata), *Buxus balearica* (boix) o *Punica granatum* (magraner).

Considerant aquests arguments i criteris es proposen els elements vegetals singulars de nova plantació que es poden veure en el **plànol 3**. Com totes les altres plantes de la proposta, la seva selecció s'ha fet considerant les funcions i utilitat que pugui tenir aquest jardí en el futur.

Chamaerops humilis (garbó). El garbó (Mediterrani Occidental) juntament amb *Phoenix theophrastii* (Mediterrani Oriental) es considera la única palmera endèmica del Mediterrani. A la vegada es tracta d'una planta que presenta singularitats botàniques, ecològiques i etnobotàniques, en aquest darrer aspecte pels nombrosos usos que l'home n'ha des d'antic (palmes, violes), també en el cas de Menorca. Per açò, a més de ser una planta d'aspecte singular de del punt de vista estètic s'ha considerat que havia de figurar com a element singular en una de les pasteretes (N).

Cupressus sempervirens 'Totem' (xiprer). Aquesta conífera es cultiva a tot el Mediterrani des de fa segles i se li atribueixen diferents propietats i significats (hospitalitat, espiritualitat, medicinal). Són especialment apreciades les formes amb un hàbit de creixement fastigiat o columnar. Aprofitant aquestes circumstàncies i el seu creixement en alçada s'ha seleccionat com a planta singular a la part alta del jardí (J) on ara actualment hi ha la plantació de camamil·la de Menorca. De les diferents formes i varietats de cultiu disponibles s'ha escollit 'Totem' pel seu port estretament columnar (< 0,8 cm) i un creixement en alçada limitat, de manera que no pugui interferir en la visió de l'edifici.

Chamaerops humilis

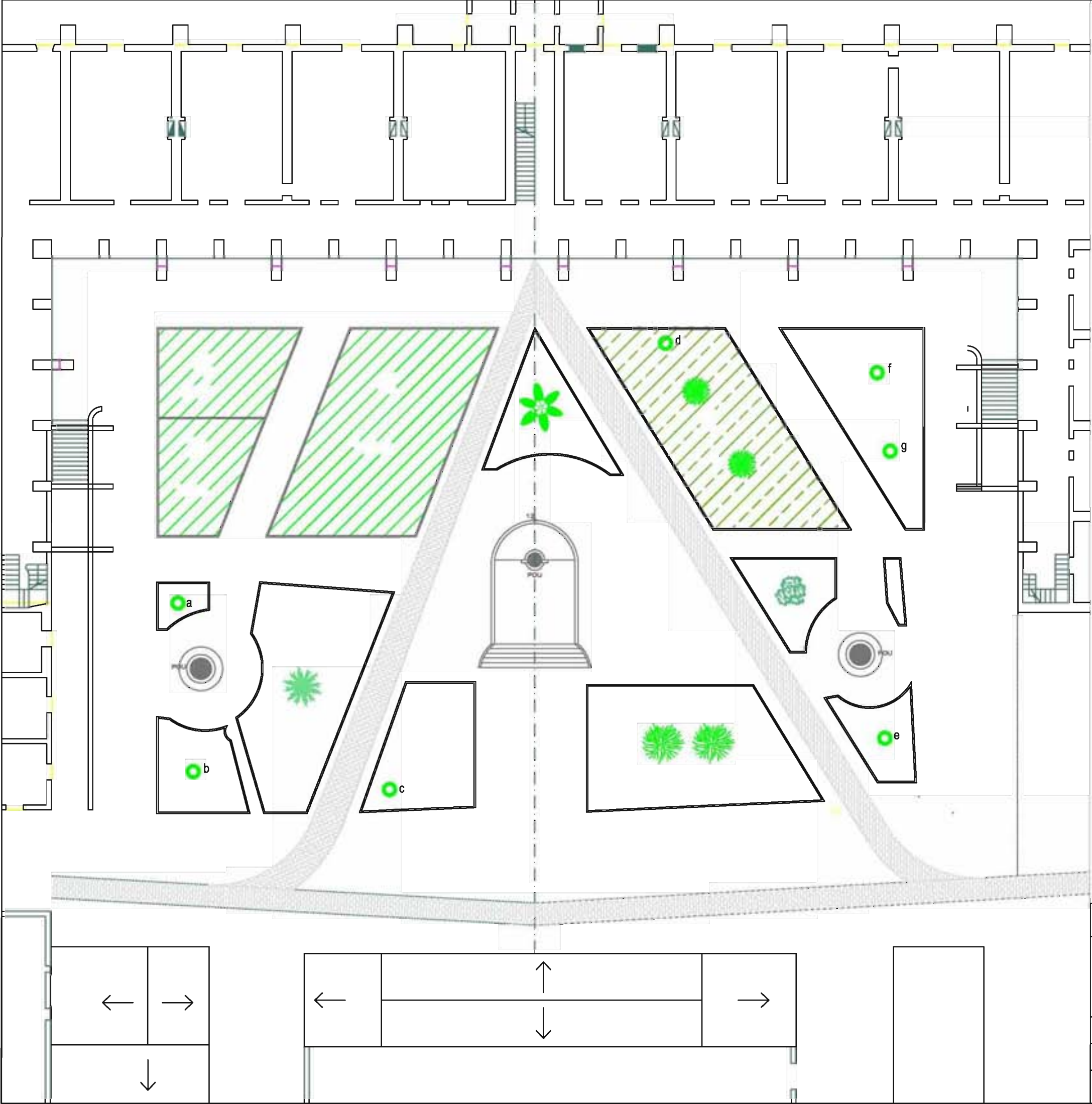
Cupressus sempervirens 'Totem'

Juniperus oxycedrus (ginebró). Una altra conífera amb nombrosos usos tradicionals però que a Menorca és extremadament rara (< 20 individus). Per tant, la seva selecció té també un possible valor de conservació encara que es pugui considerar mínim. La seva ubicació a la part més baixa del jardí (O) obeeix al seu hàbit de creixement més arbustiu.

Phoenix dactylifera (fasser). A diferència del garbó no és una palmera estrictament mediterrània, però el seu cultiu a l'illa es remunta a segles. La seva ubicació prop de les casses d'un lloc es considerava un símbol d'hospitalitat. Pel seu port alt i estilitzat s'ha ubicat a la part alta del jardí (Q).

Sambucus nigra (saüquer). Aquest arbust de fulla caduca és una altra d'aquelles plantes que antigament es considerava com una panacea amb nombroses propietats medicinals. Segurament aquesta consideració va afavorir el seu cultiu a l'illa tot i que el seu clima en principi no és el més favorable per a ella, però com en altres casos la persistència del cultiu i la selecció de les formes més tolerants segurament van provocar la formació de formes de cultiu particulars de l'illa. A mesura que l'ús de plantes medicinals va anar minvant la planta deixà de tenir interès fins que fa uns anys hi quedaven molts pocs (possiblement 2 o 3) individus a l'illa. Així com en casos anteriors, la seva plantació també tindria un interès de conservació d'un recurs etnobotànic.

- Chamaerops humilis (garbó)
- Cupressus sempervirens 'Totem' (xiprer)
- Juniperus oxycedrus (ginebró)
- Phoenix dactylifera (fasser)
- Sambucus nigra (sauquer)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		3	Proposta elements vegetals singulars nova plantació
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:250	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Descripció global de la distribució de planta

A banda dels elements vegetals singulars (**plànol 3**) que ocupen una posició central dins cada una de les pasteretes i de les altres plantacions ja existents en algunes d'elles (C, D, E i J), la nova distribució de planta que es proposa es pot apreciar en una visió global en el plànol 4. Aprofitant l'existència de les pasteretes el plantejament que es fa consisteix en omplir cada una d'aquestes amb plantes amb característiques comunes des de diferents punts de vista o bé posar de manifest la diversitat i també els contrastos que poden existir en la mateixa flora de Menorca. Tot açò sense perdre de vista els valors útils del jardí exposats a la introducció.

Així les pasteretes K i P tenen una vocació de conservació, les G, I i Q volen mostrar la riquesa de formes de creixement i textures existents a la flora de Menora, també es podrà apreciar aquest fet al grup format per les L, M i N, però en aquestes també s'ha considerat mostrar la riquesa de formes d'una mateixa família o dins una mateixa espècie. El mateix es pot dir de la pastereta F, però aquí el protagonisme el té una espècie amb un reconegut potencial com a planta de jardí a la vegada que endèmica. Finalment, a la pastereta G hi ha una petita mostre de plantes duites per l'home des d'antic a l'illa (arqueòfits) amb diferents utilitats.

Dins cada pastereta les plantes s'han disposat en plantacions formals, formant línies o grups definits, per continuar amb el criteri que es va emprar en les existents. A la vegada, considerant la disposició de l'espai i la seva inclinació, també s'ha tingut en compte les característiques de cada planta, especialment pel que fa a les dimensions, alhora de distribuir-les en cada pastereta.

Com en qualsevol projecte de jardí, s'ha tingut en compte com evolucionaran les espècies escollides en el temps, per açò els marcs de plantació establerts són variables en funció de les dimensions finals de les plantes i l'efecte que es vol aconseguir quan el jardí arribi a la maduresa.

Amb aquesta proposta el que es vol aconseguir és un jardí caracteritzat per la planta mediterrània de creixement baix o mig en alçada i amb interès tot l'any. Per tant, quan arribi a l'estat de maduresa, al cap d'uns quatre o cinc anys l'aspecte que hauria de tenir seria semblant a la que es pot veure en els exemples que figuren a les imatges de la dreta.

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		4	Vista general distribució de planta nova
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:250	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Pastereta F

Un espai de cultiu amb unes dimensions reduïdes (7,5 m²) i per tant amb limitacions pel que fa al tipus i nombre de plantes que s'hi pot posar. Actualment ja conté un individu de *Buxus balearica* (boix) que es pot considerar com un element singular. Considerant aquests condicionants i d'altres com la posició més ombrívola de l'àmbit d'actuació es proposa de fer-hi una plantació monoespecífica de *Paeonia cambessedesii* (pampalònia) una endemisme balear amb un potencial com a planta ornamental prou reconegut i que a la vegada també és un dels més coneguts per la població local. A més d'aquest caràcter demostratiu tindria un valor didàctic si es pogués disposar d'una mostra de la variabilitat que mostra l'espècie a l'illa pel que fa a la coloració de les flors

Pastereta O

Amb una superfície més important (93 m²) el plantejament per aquest espai de cultiu permet més possibilitats. La seva ubicació a la part baixa del jardí i en un dels punts principals d'accés a l'edifici principal suggereixen una plantació amb plantes que destaquin per la seva vistositat, a la vegada que també tinguin un valor didàctic, així la plantació que s'hi proposa està formada per plantes introduïdes a l'illa des d'antic amb diferents finalitats.

Per una banda hi ha *Rosa gallica* (roser vermell) una de les varietats més antigues del roser cultivat tant com a planta ornamental com també per a ús medicinal. De manera semblant, *Medicago arborea* (trèvol de bestiar), cultivat des de molt antic, de considerada com a planta apàtrida, principalment com a farratge, però que també era habitual en els jardins antics, especialment per a fer topiària. *Stipa tenacissima* (espart) tenia un ús exclusivament pràctic com a matèria primera per fer llatra, però també destaca pel seu hàbit de creixement escultural, tant la part vegetativa com les seves inflorescències. *Nicotiana tabacum* (tabac de l'Habana) és una planta de introducció més recent a causa del seu origen americà, però també va quedar com a

El gènere *Iris* està representat a la flora de Menorca bàsicament per tres espècies que se solen considerar d'origen antròpic, especialment pel que fa a la distribució actual. Amb molta probabilitat la seva presència a l'illa és antiquíssima, lligada a les propietats medicinals i aromàtiques. *Iris germanica* (ginjol blau) sol ser el més comú en jardins antics, voreres de camí, vergers, etc. *Iris albicans* (ginjol blanc) és molt semblant a l'anterior però amb les flors blanques i una mica més delicat. *Iris pallida* (ginjol blau, lliri d'olor) és l'espècie més robusta i amb les flors més grosses i perfumades, també és la que apareix amb més freqüència en ambients naturals.

Igualment apreciat per l'aroma de les seves flors és *Matthiola incana* (violier) una altra planta algunes poblacions creixent en ambients naturals.

Tot aquest conjunt de plantes arbustives i herbàcies de creixement baix o mig tenen com a element singular central un individu de *Juniperus oxycedrus*.

Pastereta P

De totes les pasteretes que formen el conjunt de la proposta aquesta és la que se li vol donar una major vocació de conservació. Les tres plantes que s'han escollit per omplir-la es troben en un nivell d'amenaça greu o molt greu a la flora de l'illa.

Cneorum tricocon no és una planta endèmica de l'illa, tot i que està distribuïda únicament pel Mediterrani Occidental i actualment en forma de poblacions aïllades i distanciades. Tot i que les poblacions amb més efectius es troben a les Balears, no és aquesta la situació a Menorca on l'espècie només té una població formada per menys de 50 individus. Per tant un cultiu ex situ, com aquí, és recomanable per garantir la conservació de les plantes de l'illa.

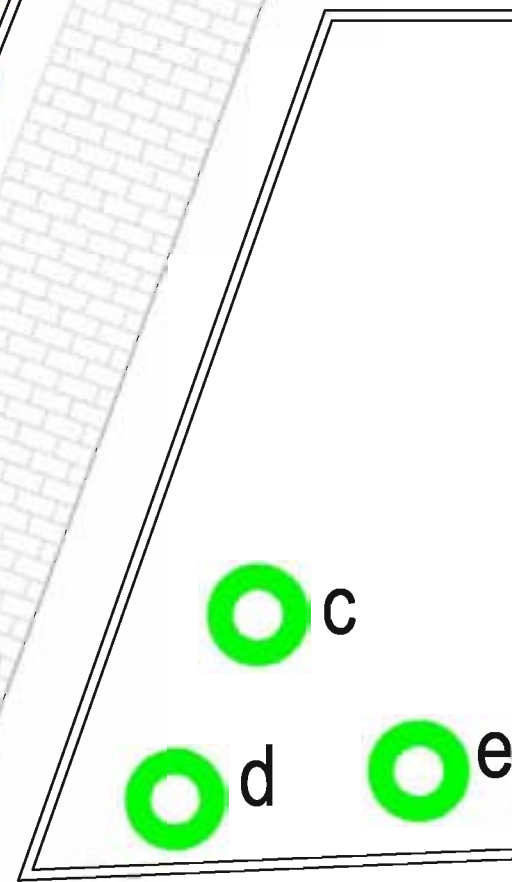
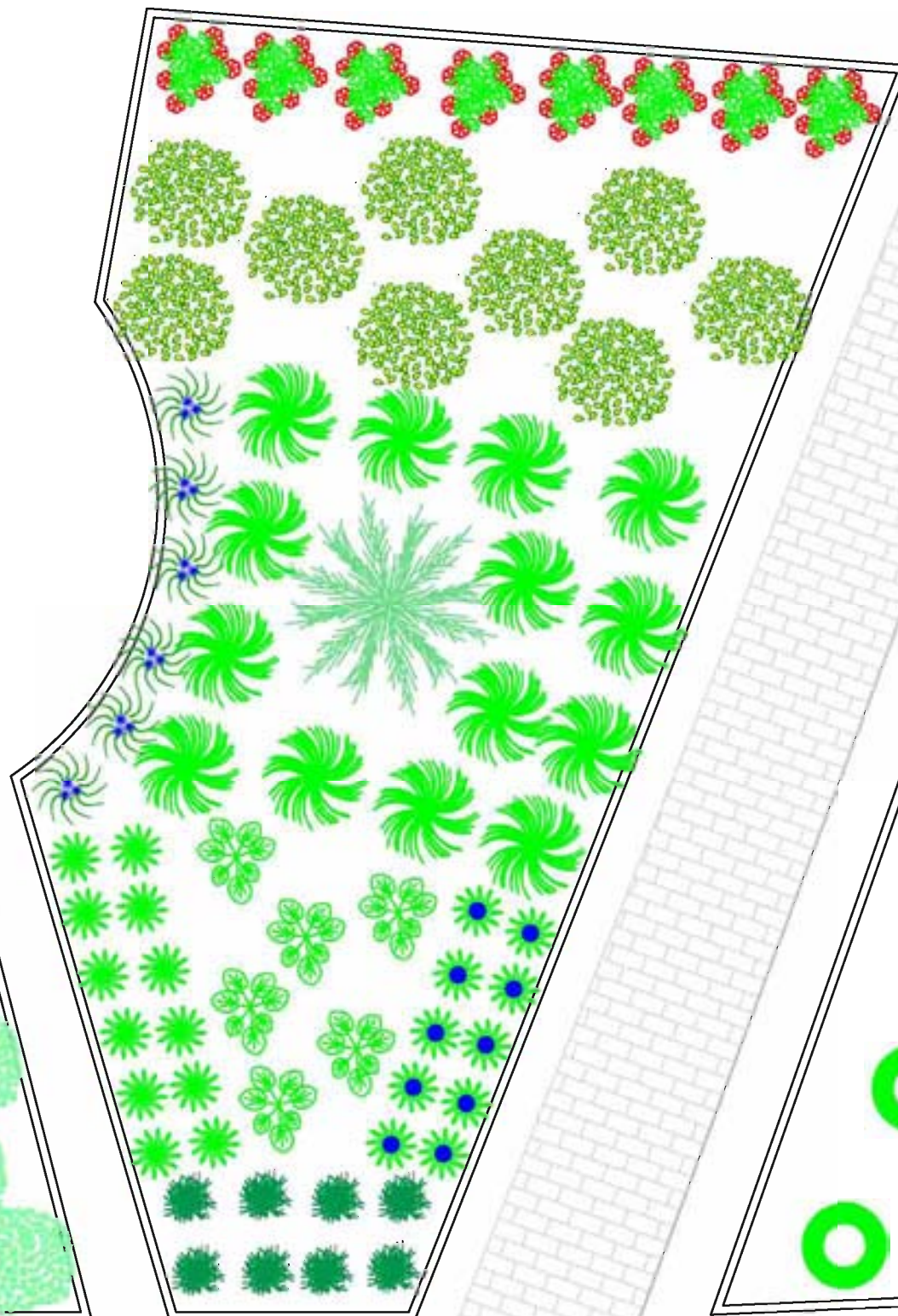
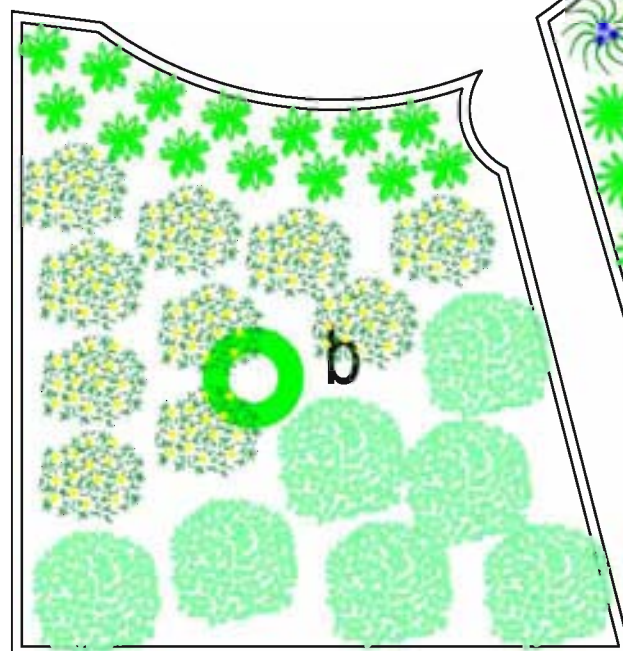
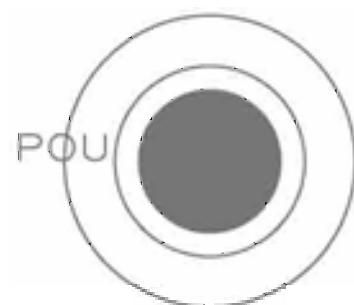
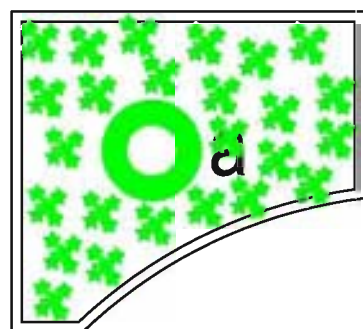
Lysimachia minoricensis presenta encara un situació més trista. Un endemisme exclusiu de Menorca es considera extingida del medi natural des de mitjans del segle passat. Tot i que s'han fet intents de reintroducció en ambients naturals, fins ara aquests no han donat resultats positius a llarg termini i per ara l'espècie només es manté en cultiu.

Rhamnus ludovici-salvatoris té una situació semblant a *C. tricocon*, però en aquest cas sí que es tracta d'un endemisme balear, com aquella planta és relativament freqüent a Mallorca, però en canvi a Menorca només és coneix una població formada per menys de 20 individus. Estudis genètics recents han mostrat a més que les plantes de Menorca haurien assolit un cert grau de diferenciació genètica respecte a les de Mallorca, per tant la seva conservació es realment urgent.

Com a les altres pasteretes hi ha un element central, en aquest cas un peu de *Punica granatum* que ja existeix.

- *Paeonia cambessedesii* (pampalònia)
- *Lysimachia minoricensis*
- *Cneorum tricocon*
- *Rhamnus ludovici-salvatoris*
- *Rosa gallica*
- *Medicago arborea* (trèvol de bestiar)
- *Stipa tenacissima* (espart)
- *Nicotiana tabacum* (tabac de l'Habana)
- *Iris pallida* (ginjol blau, lliri d'olor)
- *Iris albicans* (ginjol blanc)
- *Iris germanica* (ginjol blau)
- *Matthiola incana* (violer)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		5	Distribució de planta a les pasteretes F, O i P
Adreça:C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó			
		Escala: 1:75	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.:971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail:gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Pastereta G

La proposta per aquest espai de cultiu és senzilla tot i que no per açò deixa de tenir interès com a recurs didàctic. S'han seleccionat cinc arbusts característics de la flora de les Balears, que a la vegada tots ells reuneixen qualitats com a ornamentals i que també tenen una important funció ecològica.

El gènere *Cistus* (estepes) és endèmic de la regió mediterrània i de la Macaronèsia. A Menorca s'hi troben quatre espècies del gènere, d'aquestes s'han escollit dues que destaquen tant per la seva vegetació de fulles amples i de color grisenc com també per les flors grosses i de color intens.

Cistus creticus (estepa blava) té a Menorca el seu territori més occidental de la seva àrea de distribució. A l'illa creix a la Tramuntana, generalment lligada a sols arenosos prop del litoral. De les quatre estepes que és la que sol tenir un hàbit de creixement més compacte i una vegetació més regular, formant mates arrodonides. Les flors d'un color rosa intens, de vegades tirant a lila la fan destacar durant la floració.

Cistus albidus (estepa blanca) és més abundant que l'anterior, especialment a les terres calcàries del Migjorn. La vegetació és més laxa i no tan regular com l'anterior, però destaca per les seves fulles amples d'un color blanc argentat i les flors grosses d'un rosa més fluix, de vegades també es poden veure alguns individus de flor blanca (albins).

Prou vegades a les dues plantes anteriors les acompanyen els trèvols de marina, lleguminoses arbustives o subarbustives de creixement ràpid i, com les anteriors, de comportament pioner. Aquí s'han seleccionat dues espècies que igualment reuneixen qualitats com a ornamentals.

Lotus dorycnium (botja, morrissà de marina) és una de les lleguminoses més freqüents a les formacions forestals de l'illa. Les fulles són petites, compostes amb poca aparença de trèvol. Les flors també són de mida reduïda, però molt abundants de manera que en la floració tapen la planta de blanc. Com les plantes anteriors té un creixement regular i arrodonit.

Lotus hirsutus (trèvol de marina) està relacionat amb l'anterior i té més l'aparença d'un trèvol per les fulles grosses amb els folíols més visibles. Les flors també són més grosses igualment de color

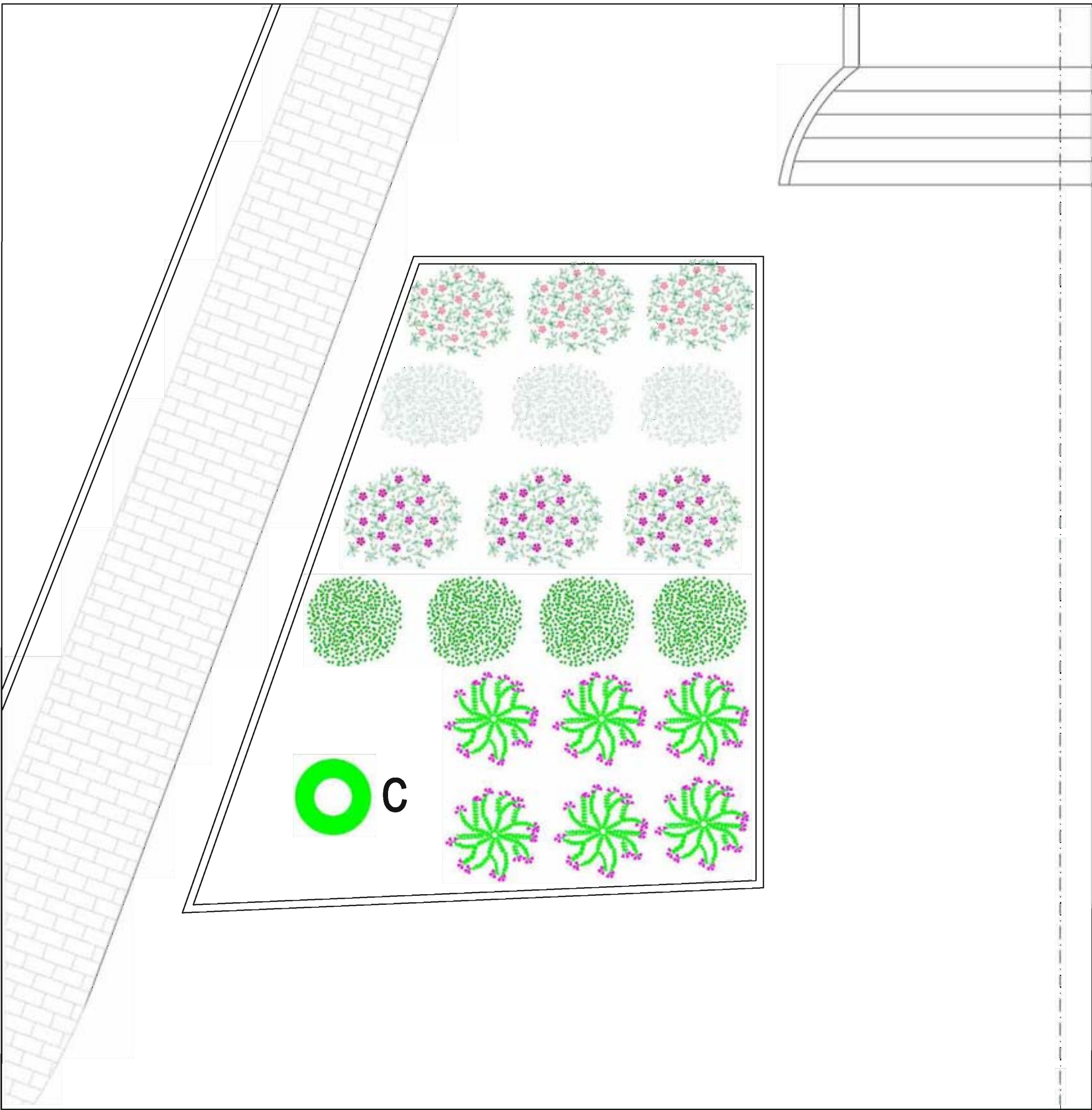
blanc, algunes vegades tenyides rosa, té un creixement més obert i estès que l'anterior, però en conjunt té un hàbit regular i definit.

Hypericum balearicum (estepa Joana) és molt més rara que les anteriors, a Menorca té unes poques poblacions en ambients rupícoles o llocs alterosos, sempre damunt terres calcàries, així i tot és coneguda des d'antic per les seves propietats medicinals. Sí que té en comú amb les anteriors un hàbit de creixement regular i també destaca per la vegetació de color verd fosc i les flors grogues i grosses.

Amb aquestes cinc espècies disposades en línies i amb un marc de plantació relativament ample es vol crear una composició que mostri els contrastos de vegetació i textura i amb interès tot l'any. Tot el conjunt es veu completat amb les plantes existents de *Pistacia lentiscus* (mata), aquí com considerades com els elements singulars.

- Cistus creticus (estepa blava)
- Lotus dorycnium (botja)
- Cistus albidus (estepa blanca)
- Hypericum balearicum (estepa joana)
- Lotus hirsutus (trèvol de marina)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		6	Distribució de planta a la pastereta G
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:50	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga I Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Pastereta I

El propòsit de la distribució de planta d'aquesta pastereta és mostrar la diversitat de formes de creixement i textures de vegetació que es troben a la flora de Menorca, a la vegada també servirà per veure com hi són presents plantes amb una aparença poc habitual i com en altres espais de cultiu també hi ha un cert valor de conservació. Com ja s'ha comentat en descriure els elements singulars la selecció de dos individus de *Sambucus nigra* (saüquer) no és casual.

Phlomis italica (estepa blenera, blens de frare) és una d'aquells arbust que destaca d'enfora tant si està en flor como si no. Totes les parts de la planta estan cobertes per un dens indument de pels d'un blanc groguenc que encara és més intens durant l'època de repòs (estiu). Les flors de color rosat, en espigues altres encara li afegeixen un valor ornamental. La seva ubicació dins la pastereta és un enllaç amb la temàtica de les pasteretes situades a l'altra banda del camí.

Lavatera olbia contrasta amb l'anterior per les fulles amples d'un color gris blavós i l'hàbit de creixement més alt. Les flors són encara més grosses, obertes, típiques de les malves i també estan en espigues llargues que sobresurten per damunt la resta de la planta. Només té una població a Menorca amb menys de 20 individus i en un estat de conservació prou precari amb constants alteracions de l'hàbitat.

Lavatera maritima (malva de roca) també només té un parell de poblacions a l'illa, però afortunadament ocupen més extensió i també compten amb un nombre molt superior d'individus. Les fulles són igualment amples com la malva anterior, però més petites i en canvi d'un color gris més intens. Les flors, igualment grosses, són d'un color més pàl·lid i destaquen per entre la vegetació. És un d'aquelles plantes del tot aconsellable pel jardí sense aigua.

Euphorbia characias (lletrera de visc, lletrera mascle) mostra una vegetació més contrastada que les anteriors, les fulles ara són allargades disposades en espiral al voltant de la tija, com les dues anterior són d'un color verd grisós, de vegades blavós, i surten totes de la base de la planta, de manera que té un sistema de ramificació basal característic de moltes espècies del gènere. És una de les lletreres més emprades en jardineria.

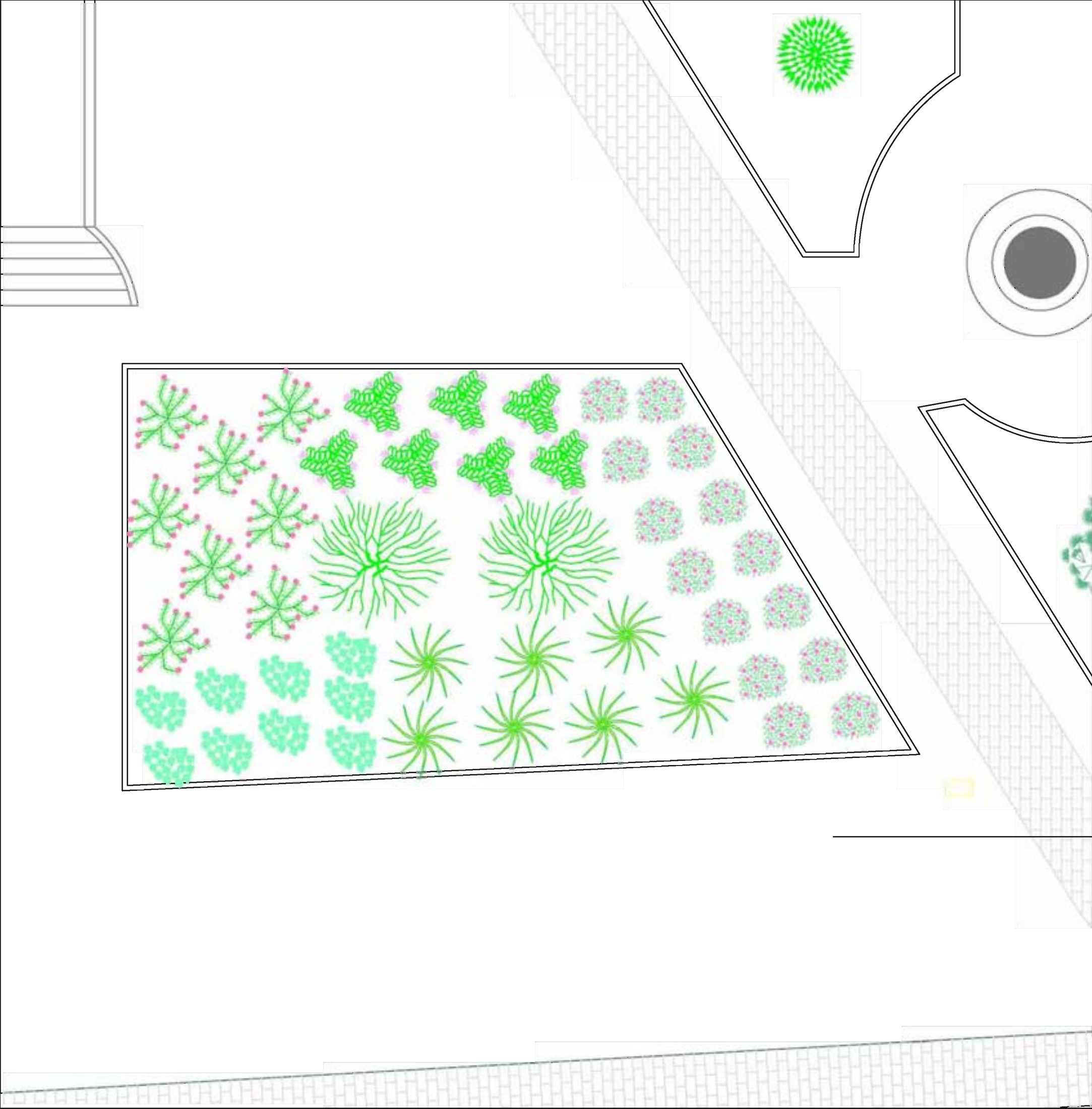
Ampelodesmos mauritanica (càrritx), aquesta gramínia no ha de menester presentació és una de les plantes més conegudes de la flora de l'illa, tant per la seva abundància com pels nombrosos usos que ha tingut per part de l'home. Així i tot no deixa de tenir interès, per una banda per les seves dimensions poc habitual en gramínies mediterrànies, per l'altre per l'aspecte de la vegetació que acabar de fer el contrast amb totes les plantes anteriors.

Euphorbia characias

Ampelodesmos mauritanica

- Phlomis italica (estepa blenera)
- Lavatera olbia
- Lavatera maritima (malva de roca)
- Euphorbia characias (lletrera de visc)
- Ampelodesmos mauritanica (càrritx)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		7	Distribució de planta a la pastereta I
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:75	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga I Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Pastereta Q

La posició central d'aquesta pastereta i a més en un lloc molt visible, on conflueixen els dos camins principals, obliga a fer-hi una selecció acurada de la planta. L'element singular que s'ha situat al centre (*Phoenix dactylifera*), ja és de per si una planta que serveix de punt de referència. Per omplir la resta de l'espai de cultiu s'han escollit tres espècies que comparteixen diferents característiques: preferències d'hàbitat, hàbit de creixement, distribució geogràfica, però que a la vegada també mostren contrastos en la floració o en la coloració i textura de la vegetació.

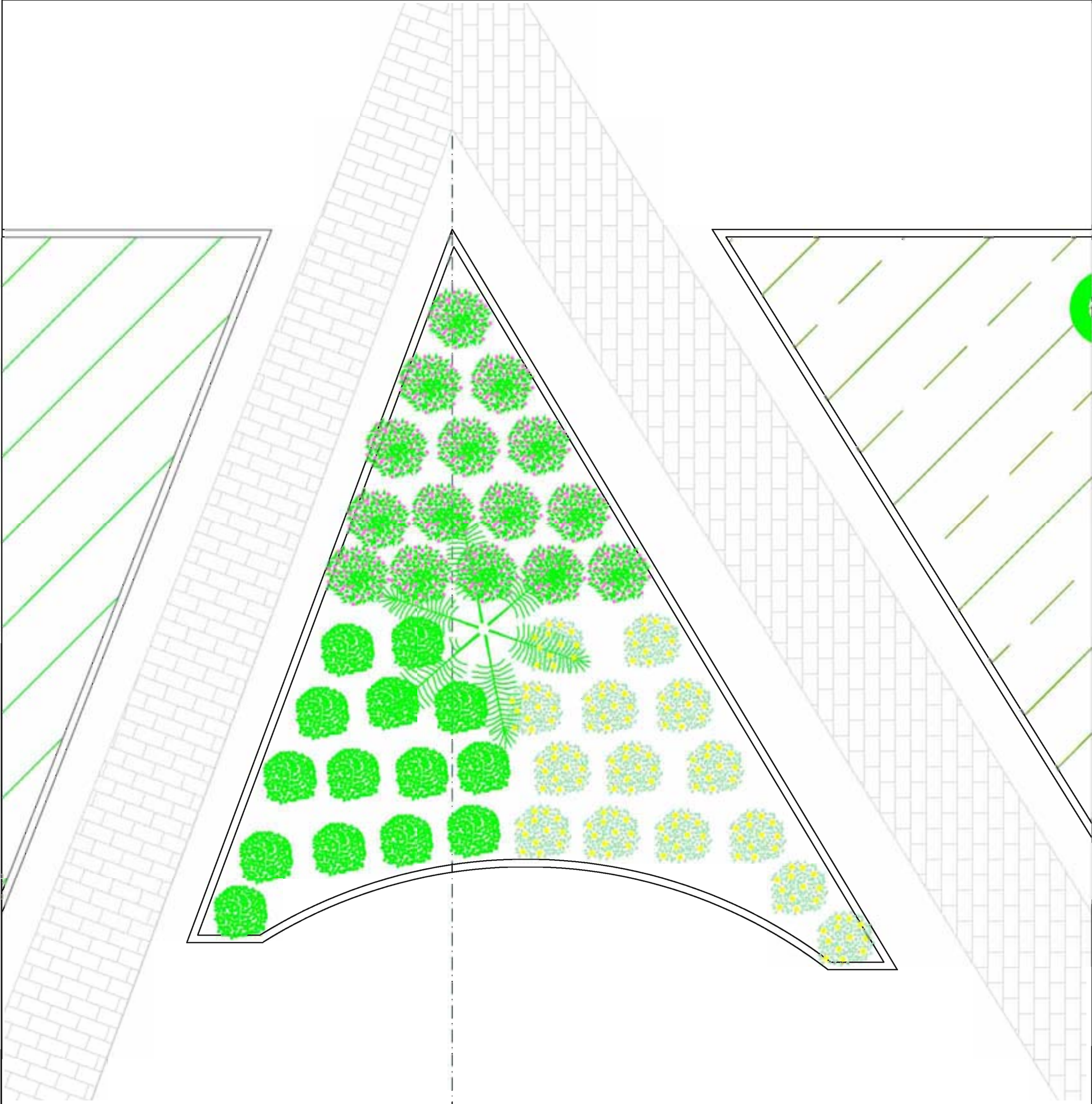
Scabiosa cretica (claveller de penyal) és una planta subarborescent que viu en els penyals dels barrancs del Migjorn de l'illa. Es considera un endemisme tirrènic. El seu hàbit de creixement és molt característic per una ramificació regular que li confereix una forma hemisfèrica quasi perfecta amb la superfície formada per les rosetes de fulles de color verd grisós que coronen l'extrem dels troncos. Les inflorescències, semblants a clavells, es disposen damunt peduncles llargs i són d'un color rosa lilós. Amb aquestes característiques no ha d'estranyar que ràpidament hagi entrat en el món de la jardineria.

Silene mollissima, un endemisme gimnèsic, també viu en els penyals, en aquest cas tant dels barrancs del Migjorn com en altres del litoral de la costa nord i del llevant de l'illa. Fa les fulles més grosses, també allargades, d'un color verd més fosc, envellutades. L'hàbit de creixement és també arrodonit, no tan espès i regular com l'anterior, però igualment net i definit. Les flors són relativament grosses, de color blanc i s'agrupen en inflorescències ben aixecades per damunt la vegetació.

Helichrysum crassifolium (maçanella), endemisme gimnèsic, a Menorca només creix a les penyes septentrionals de la muntanya d'Altoro. L'hàbit de creixement és prou semblant al del claveller de penyal, però aquí les fulles solen ser més curtes, més gruixades i cobertes per un dens indument de pels de color blanc, així que tota la planta destaca per un color argentat intens. En canvi, les flors són de color groc i com en les plantes anteriors queden aixecades per damunt la vegetació.

No costa gaire imaginar que aquestes tres plantes disposades en cada un dels tres quadrants del triangle que forma la pastereta, amb una marc de plantació prou ample perquè la forma de cada planta quedi definida, per elles mateixes ja formen un petit jardí amb color tot l'any, amb flors o sense.

- Scabiosa cretica
- Silene mollissima
- Helichrysum crassifolium

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		8	Distribució de planta pastereta Q
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:50	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarma.com		Pere Fraga I Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Pastereta K

El disseny de planta per aquesta pastereta torna a ser heterogeni pel tipus de vegetació dels seus components, però igualment s'han seleccionat espècies amb atracció de manera que tot i la seva ubicació arraconada no quedi oblidada. Mentre que una de les espècies és abundant arreu de l'illa, les altres tenen una distribució localitzada i possiblement algunes d'elles siguin del tot desconegudes a prou gent.

Viburnum tinus (marfull) és un arbust de bosc que a Menorca només té una població formada per uns pocs individus (<20) en un alzinar ombrívol de la banda de Migjorn. Al mateix temps és un dels arbusts més emprats en jardineria mediterrània, especialment es cultiven les formes compactes i amb floració abundant. La forma de l'illa destaca pel seu vigor i creixement en altura. Les fulles són amples d'un color verd fosc. Les flors blanques surten durant l'hivern i a la tardor maduren els fruits d'un color blau elèctric.

Lonicera implexa (mataselva, gavarrera), pertany a la mateixa família que l'anterior, però en canvi és abundant arreu de l'illa. Generalment creix en forma de liana enfilant-se per altres plantes llenyoses de les marines on viu. Les fulles són d'un verd lluent, lleugerament glauques, però el seu major interès són les flors disposades en grups a l'extrem de les tiges i de color blanc i rosat. Les seves tiges llenyoses solen estar buides al centre, per açò havien tingut diferents usos, com per exemple els canons de les pipes de fumar.

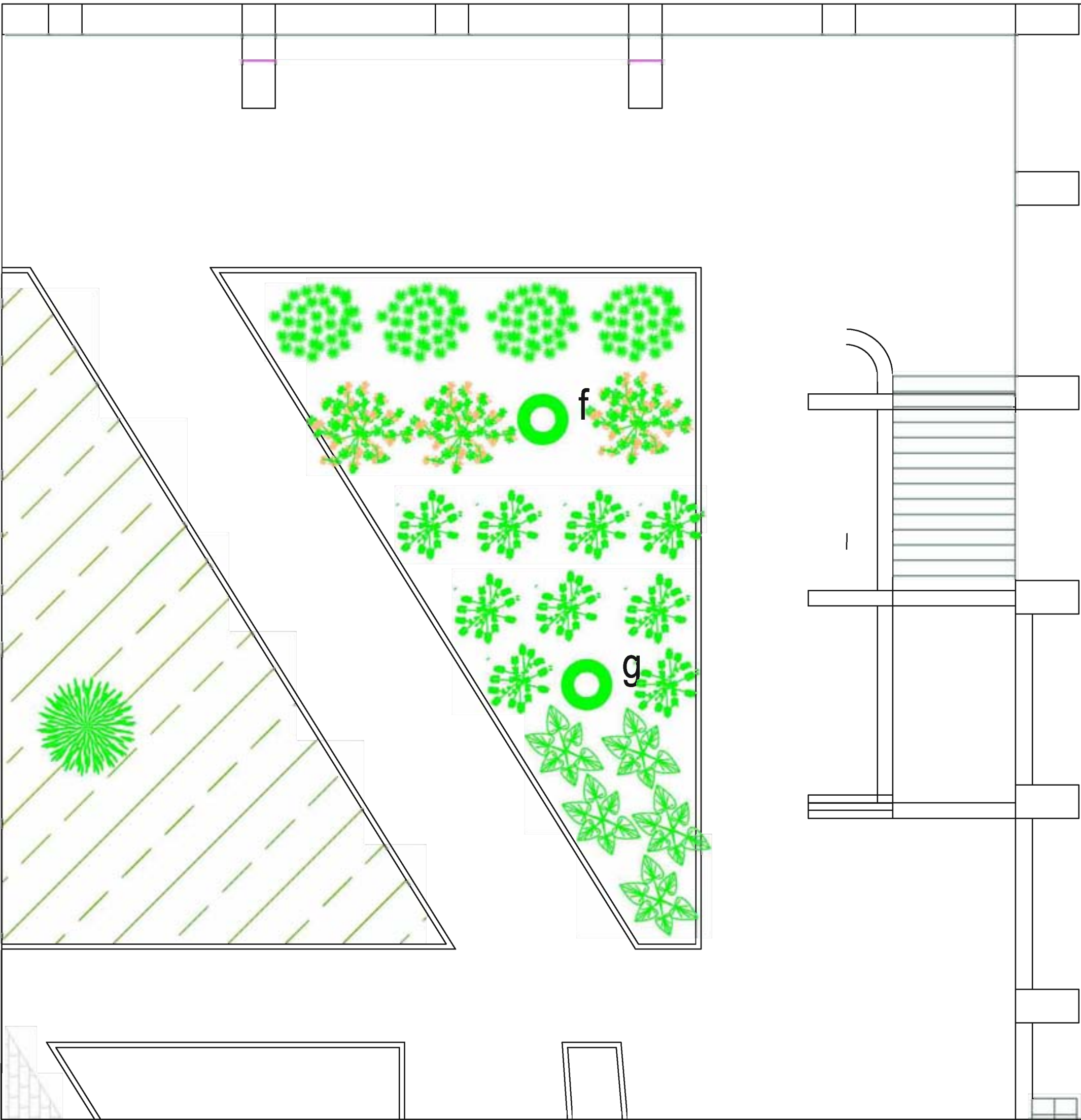
Daphne gnidium (baladre), té un aspecte ben diferent al seu cosí endèmic de Menorca (*Daphne rodriguezii*). És un arbust te tronxos drets, ramificats des de la base i amb les fulles disposades horitzontalment al voltant de la tija, a primera vista recorda una lletrera. No és molt abundant a l'illa es fa principalment per la part central de l'illa, sovint a la vorera de camins o de tanques pasturades. Les flors surten a l'extrem dels tronxos, són de color blanc i un poc perfumades. Les segueixen els fruits carnosos de color taronja. És curiós que a aquesta planta a Menorca se la conegui com a baladre, un nom popular que a altres terres de parla catalana fa referència a *Nerium oleander* que a l'illa s'anomena tradicionalment roser llorer o roser reial.

Magydaris pastinacea (col borda), a diferència de les anteriors i de la majoria de plantes que formen la proposta, aquesta és una planta herbàcia de fulla caduca a l'estiu, però l'espectacularitat de les fulles i les inflorescències bé justifiquen la seva selecció. En condicions de creixement

adequades les fulles d'un color verd tendre, profundament lobulades i esteses en terra, poden superar el metre d'amplada. El conjunt de les inflorescències, típiques de les umbel·líferes, es disposen en una canya que pot assolir una alçada de prop de dos metres.

Amb aquestes quatre plantes el disseny que es proposa és un ordre descendent en alçada de la part posterior i més ampla de la pastereta fins a la part més estreta i baixa. Simultàniament hi ha un contrast entre els hàbits de creixement i textures de cada una de les plantes, tot completat amb els dos elements singulars preexistents.

Viburnum tinus (marfull)

Lonicera implexa (gavarrera)

Daphne gnidium (baladre)

Magydaris pastinacea (col borda)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		9	Distribució de planta pastereta K	
Adreça:C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:75		Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3		
		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)		
Tel.:971 36 12 93		Pere Fraga I Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com		
Fax.:				
e-mail:gseguipuntas@cofarme.com				

Pasteretes L, M i N

La proposta de disseny per aquest conjunt de tres pasteretes de mida reduïda té una temàtica comuna, la família de les labiades, en part complementada per una planta de la pastereta I (*Phlomis italica*) que hi queda confrontada. Un grup de plantes característic de la flora mediterrània i que pel seu contingut en olis essencials aromàtics des de molt antic ha tingut diferents usos pràctics per part de l'home, des de les aplicacions medicinals fins a les culinàries passant per altres més pràctiques com l'ornamental. Un altre l'objectiu és mostrar tant la diversitat morfològica existent en plantes taxonòmicament properes com dins una mateixa espècie.

Pastereta L

En aquest espai de cultiu, al voltant de l'element singular central (*Myrtus communis*), igualment amb propietats aromàtiques, però d'una altra família (mirtàcies) se situen tres espècies del mateix gènere (*Salvia*) amb orígens i usos ben diferents.

Salvia canariensis (sàlvia de les Illes Canàries), és la que ens mostra un aspecte morfològic més diferent de les tres. És un arbust de creixement vigorós amb les fulles hastades, grosses i densament cobertes per un indument llanós de pels blancs. Les flors són igualment grosses i es disposen a l'extrem de les tiges en inflorescències ufanoses. La seva coloració és doble, tant a la corol·la com en el calze, cosa que fa que el temps d'interès d'aquesta fase de la planta és perllongui en el temps.

Salvia microphylla (mosquitets), té un aspecte més habitual dins el gènere. Originària de Mèxic és un arbust habitual a molts de patis i jardins de l'illa i el seu cultiu es remunta ben bé a més d'un segle d'antiguitat. Hi ha diferents motius per aquesta apreciació continuada com a ornamental. És una planta de creixement net, sempre té bon aspecte, tolera molt bé la sequera, tot l'any té fulles i la seva floració també sol ser permanent. Les flors, d'un color vermell rosat, relativament grosses, destaquen per damunt de la vegetació verd fosc. Les seves propietats aromàtiques són un atractiu afegit.

Sàlvia officinalis (sàlvia), com indica el seu nom científic aquesta seria el representant del gènere cultivat amb finalitats medicinals de manera més general, però també per cuinar. No és estrictament de clima mediterrani, més bé continental, per açò a la nostra illa, com en altres

regions mediterrànies sovint es cultivava un espècie semblant més adaptada als ambients marítims: *Salvia fruticosa* d'aspecte molt semblant. Contrasta amb les dues espècies anteriors per les fulles allargades d'un verd fosc grisós, fortament aromàtiques i les flors de color blau. És un

arbust amb estructura llenyosa més evident que amb el temps pot desenvolupar una soca considerable.

Pastereta M

A la més petita de les tres pasteretes d'aquest conjunt la proposta és posar-hi una mostra de la variabilitat d'un planta característica de la flora de l'illa i a la vegada amb consideració d'endèmica.

Teucrium marum (frígola, moraduix anglès) és un dels endemismes més abundants de la flora de l'illa. Es fa tant en ambients naturals com a l'interior. Un fet que afavoreix la diversitat de formes de creixement i de floració. A la vegada també té una certa complexitat taxonòmica en l'àmbit insular. Aprofitant aquestes peculiaritats, el seu hàbit de creixement reduït i la forma de la pastereta el plantejament és disposar cinc formes extremes d'aquest grup de tàxons i així mostrar la variació que es pot assolir en territoris reduïts com l'illa. Els interessos afegits d'aquesta planta són diversos: les propietats aromàtiques i medicinals o el seu potencial com a ornamental tant per la vegetació recular i compacta de color grisós com per les flors relativament grosses, abundants i de colors vistosos.

Pastereta N

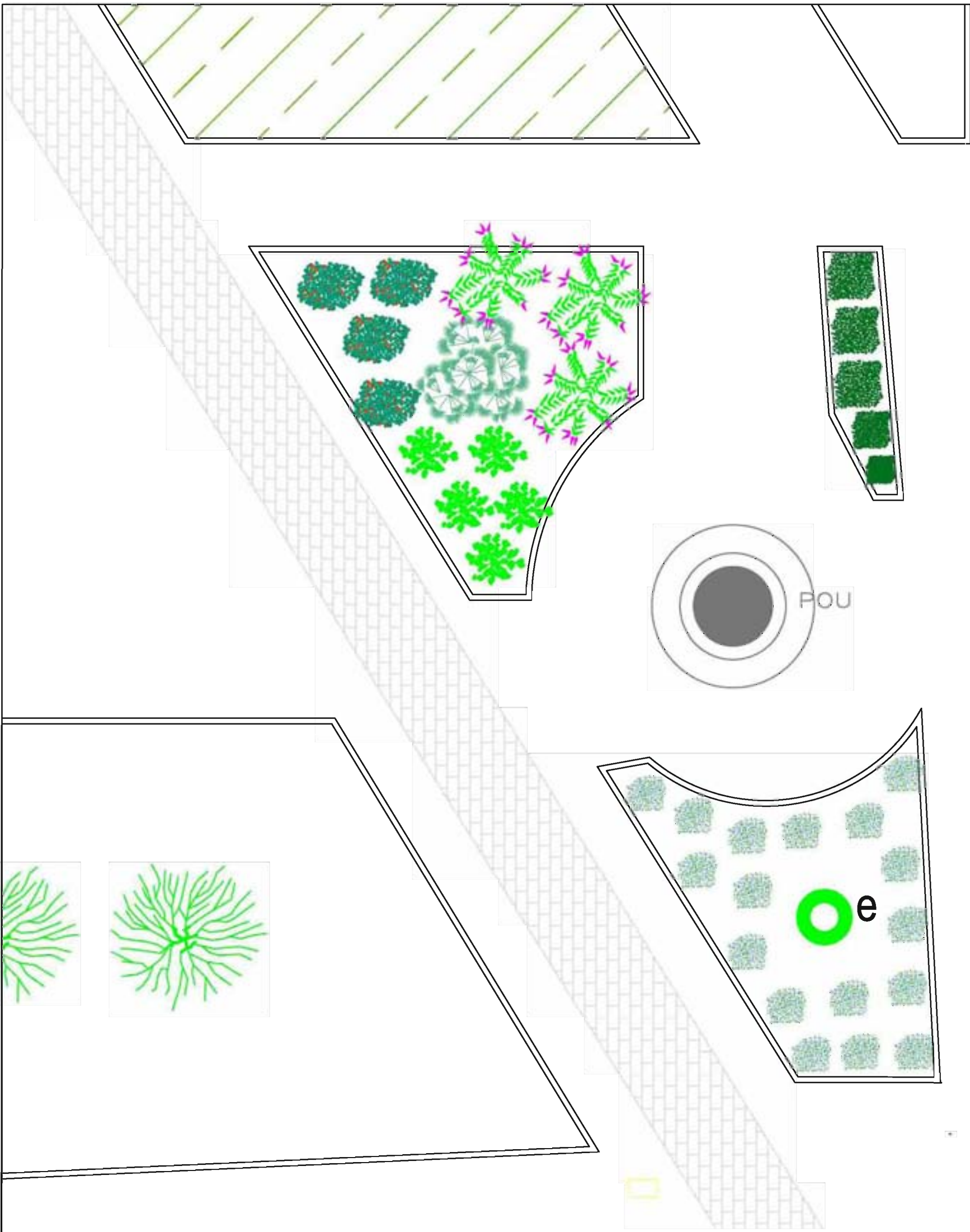
El disseny proposat per aquesta pastereta és semblant a l'anterior, però fent servir una planta encara més comuna arreu del Mediterrani i també més coneguda, que igualment mostra una

diversitat morfològica de vegades sorprenent i com l'anterior generadora de no poques discussions taxonòmiques.

Rosmarinus officinalis (romaní) és fa arreu de l'illa amb un especial preferència per ambients oberts i assolellats. Coneguda i apreciada des d'antic per les propietats medicinals i aromàtiques, tampoc no va passar per alt el seu potencial com a planta de jardí i per açò apareix ja cultivada en els jardins des de fa segles. En aquest ús com a ornamental destaca per la seva plasticitat tant en l'hàbit de creixement com en la forma i color de les flors. Així ens podem trobar plantes de creixement dret que assoleixen una alçada superior al metre i mig amb altres que creixen ajagudes al terra amb les tiges prostrades o penjants. Les flors poden ser des del blau més saturat fins al blanc pur passant per tonalitats de rosa o lilós i també mostren variacions en la mida i forma. Tot un món de possibilitats per a la jardineria mediterrània. On més variació solen mostrar les plantes és en els ambients extremats com ara els roquissars litorals.

En aquesta pastereta la diversitat de formes del romaní ha de quedar contrastada amb la vegetació més esuberant i la floració vistosa del magraner (*Punica granatum*) que ja existeix com a element singular.

Rosmarinus officinalis (romani)

Teucrium marum (frígola)

Salvia canariensis

Salvia microphylla (mosquitet)

Salvia officinalis (sàlvia)

Nom: Col·legi Oficial de Farmacèutics de les Illes Balears		10	Distribució de planta pasteretas L, M i N
Adreça: C/ Bajolí, 48-50 (POIMA) 07714 Maó		Escala: 1:75	Data: 05-II-2011
		Originals DIN A3	
Tel.: 971 36 12 93		Situació: Antic jardí interior de l'hospital de l'Illa del Rei (Port Maó)	
Fax.:			
e-mail: gseguipuntas@cofarme.com		Pere Fraga i Argulmbau Tècnic Especialista en Jardineria Tel. 609 66 01 04 e-mail: pere.fraga@gmail.com	

Catàleg de plantes

Tàxon	Unitats	Pastereta
<i>Ampelodesmos mauritanica</i>	7	I
<i>Chamaerops humilis</i>	1	L
<i>Cistus albidus</i>	4	G
<i>Cistus creticus</i>	4	G
<i>Cneorum tricocon</i>	10	P
<i>Cupressus sempervirens 'Totem'</i>	2	J
<i>Daphne gnidium</i>	9	K
<i>Euphorbia characias</i>	9	I
<i>Helichrysum crassifolium</i>	16	Q
<i>Hypericum balearicum</i>	4	G
<i>Iris albicans</i>	12	O
<i>Iris germanica</i>	8	O
<i>Iris pallida</i>	10	O
<i>Juniperus oxycedrus</i>	1	O
<i>Lavatera maritima</i>	8	I
<i>Lavatera olbia</i>	7	I
<i>Lonicera implexa</i>	4	K
<i>Lotus dorycnium</i>	4	G
<i>Lotus hirsutus</i>	8	G
<i>Lysimachia minoricensis</i>	14	P
<i>Magydaris pastinacea</i>	6	K
<i>Matthiola incana</i>	8	O
<i>Medicago arborea</i>	9	O
<i>Nicotiana tabacum</i>	6	O
<i>Paeonia cambessedesii</i>	24	F
<i>Phlomis italica</i>	14	I

Tàxon	Unitats	Pastereta
<i>Phoenix dactylifera</i>	1	Q
<i>Rhamnus ludovici-salvatoris</i>	7	P
<i>Rosa gallica</i>	8	O
<i>Rosmarinus officinalis</i>	18	N
<i>Salvia canariensis</i>	3	L
<i>Salvia microphylla</i>	3	L
<i>Salvia officinalis</i>	4	L
<i>Sambucus nigra</i>	2	I
<i>Scabiosa cretica</i>	15	Q
<i>Silene mollissima</i>	15	Q
<i>Stipa tenacissima</i>	14	O
<i>Teucrium marum s.l.</i>	6	M
<i>Viburnum tinus</i>	4	K